

 1 FAKA'UHINGA'I 'O HA TAMA	 2 'IKAI FILIFILIMANAKO	 3 NGAAHI FIE MA'U LELEI TAHĀ 'O E LEKA	 4 KO HONO 'AI KE MO'ONI 'A E NGAAHI TOTONU	 5 FAKAHINOHINO FAKAFAMILI 'I HE TUPULAKI 'A E FANAU	 6 MO'UI, MO'UI'ANGA MO E FAKALAKALAKA	 7 HINGOA MO E FONUA
 8 KO HAI AU	 9 KO HONO TAUHI FAKATAHA 'O E NGAAHI FAMILI	 10 FETU'UTAKI MO E MĀTU'A FAKATU'APULE'ANGA	 11 MALU'I MEI HE PUKE FAKAMALOHI	 12 FAKA'APA'APA'I E FAKAKAUKAU 'A E FANAU	 13 KO HONO VAHEVAHE TAU'ATAINA 'O E NGAAHI FAKAKAUKAU	 14 TAU'ATAINA KI HE FAKAKAUKAU MO E TUI FAKALOTU
 15 FOKOTU'U PE KAU KI HA NGAAHI KULUPU	 16 MALU'I 'O E TOTONU FAKAFOTO'ITUITUI	 17 MA'U HA NGAAHI FAKAMATALA	 18 FATONGIA 'O E MĀTU'A	 19 MALU'I MEI HE FAKAMAMAHİ	 20 FĀNAU LI'EKINA	 21 FĀNAU 'OKU OHI
 22 FANAU KUMI HUFANGA	 23 FĀNAU 'OKU FAINGATA'A'IA FAKAESINO	 24 MO'UI LELEI VAI, MĒ'AKAI, 'ĀTAKAI	 25 TOE VAKAI'I E FETU'U 'OKU 'I AI E FANAU	 26 TOKONI FAKASIALE MO FAKA'E-KONOMIKA	 27 ME'AKAI, VALA, KO HA 'API MALU	 28 HU KI HE AKO
 29 NGAAHI TAUMU'A 'O E AKO	 30 ANGA FAKAFONUA TOKOS'I, LEA FAKAFONUA MO E TUI FAKALOTU	 31 MALOLO, VA'INGA, ANGA FAKAFONUA, 'AATI	 32 MALU'I MEI HE NGAAHE FAKATU'UTAMAKI	 33 MALU'I MEI HE FAITO'O KONATAPU	 34 MALU'I MEI HE PA'USI'I FAKALIELIA	 35 FAKA'EHI'EHI MEI HE FAKATAU MO E KAI-HA'ASI 'A E FANAU
 36 MALU'I MEI HE NGAOHKIVIA	 37 FANAU 'I HE PILISONE	 38 MALU'I 'I HE TAU	 39 FAKAKEAKE MO HONO FAKATAPU 'A E FANAU	 40 KO E FĀNAU 'OKU NAU MAUMAU'I 'A E LAO	 41 'OKU FAKA'AONGA'I 'A E FONO LELEI TAHĀ MA'A E FANAU	 42 KUO PAU KE 'ILO'I 'E HE TOKOTAHĀ KO-TOA PE 'A E NGAAHI TOTONU 'A E FANAU
 43-54 FOUNGA 'OKU NGAUAI 'A E FAKATAHA	<h1>KO E FAKATAHA 'I HE NGAAHI TOTONU 'A E FANAU</h1>					

KO E FAKATAHA 'I HE NGAahi TOTONU 'A E FANAU

- 'I HE FAKALEA MAHINO TAHA MA'AE
KAULEKA

Ko e fakataha 'a e ngaahi pule'anga
fakatahataha ki he ngaahi totonu 'a
e fanau ko ha aleapau mahu'inga ia
'a e ngaahi fonua kuo nau palomesi
ke malu'i e totonu 'a e fanau.

'Oku fakamatala'i 'e he Fakataha 'i
he Ngaahi Totonu 'a e Fānaú pe ko
hai 'a e fānaú, 'enau ngaahi totonu
kotoa pē, pea mo e ngaahi fatongia
'o e ngaahi pule'angá. 'Oku
fehokotaki kotoa 'a e ngaahi totonu
koeni pea
'oku nau mahu'inga tatau kotoa pea
he 'ikai lava ke to'o 'a e totonu koia
meia teki nautolu.

'Oku poupou'i 'e he Kōmití 'a e fakamatalá ni 'i he Ngaahi Totonu 'a e Fānaú.

Ko e fānaú 'oku si'i hifo he ta'u 18.

'Oku ma'u 'e he fānau kotoa pē 'a e ngaahi totolu kotoa ko 'ení, tatau ai pē pe ko hai kinautolu, pe ko hai 'enau mātu'a pe fāmili pe ko e hā 'enau tui fakalotú, fōtunga 'oku nau 'i aí, kapau ko ha tamasi'i pe ta'ahine kinautolu, kapau 'oku nau faingata'aia fakaesino, pea tatau ai pē pe ko hai 'enau mātu'a pe fāmili pe ko e hā e me'a 'oku tui pe tui ki ai 'enau mātu'a pe fāmili. 'Oku 'ikai totolu ke tauhi ta'e totolu ha fānau koe'uhí ko ha fa'ahinga 'uhinga.

'I he taimi 'oku fai ai 'e he matu'a ha ngaahi filí, 'oku totolu ke nau fakakaukau ki he founa 'e uesia ai 'e he'enua ngaahi filí 'a e fānaú. 'Oku totolu ke fai 'e he matu'a kotoa pē 'a e me'a 'oku lelei tahá ma'a e fānaú. 'Oku totolu ke fakapapau'i 'e he ngaahi pule'angá 'oku malu'i mo tokanga'i e fānaú 'e he'enua mātu'a, pe 'e ha kakai kehe 'i he taimi 'oku fie ma'u ai 'ení. 'Oku totolu ke fakapapau'i 'e he ngaahi pule'angá ko e kakai mo e ngaahi feitu'u 'oku nau fatongia 'aki hono tokanga'i e fanau 'oku nau failelei.

Kuo pau ke fai 'e he ngaahi pule'angá 'a e me'a kotoa pe te nau lava ke fakapapau'i 'e lava ke fiefia 'a e fanau kotoa pe 'i honau ngaahi fonua 'i he ngaahi totolu kotoa pe 'i he fakataha ko 'eni.

'Oku totolu ke tuku 'e he ngaahi pule'angá ke tataki 'e he ngaahi fāmili mo e tukui koló 'enau fānaú koe'uhí, 'i he'enua fu'u lahí, 'oku nau ako ai ke faka'aonga'i 'enau ngaahi totonú 'i he founa lelei tahá. Ko e lahi ange e tupu 'a e fānaú, ko e si'si'i ange ia e fakahinohino te nau fie ma'u.

'Oku ma'u 'e he leka kotoa pe 'a e totolu ke mo'ui. Kuo pau ke fakapapau'i 'e he ngaahi pule'angá 'oku mo'ui 'a e fanau mo fakalakalaka 'i he founa lelei taha 'e lava.

Kuo pau ke lesisita 'a e fānaú mo fakahingoa 'i he taimi 'oku fā'ele'i mai ai kinautolu 'a ia 'oku 'ilo'i totolu 'e he pule'angá. Kuo pau ke 'i ai ha matakali 'o e fānaú (kau ki ha fonua). 'I he taimi 'e lava aí, 'oku totolu ke 'ilo'i 'e he fānaú 'enau mātu'a pe tokanga'i kinautolu.

'Oku ma'u 'e he fānaú 'a e totolu ki honau tu'unga totonú – ko ha lekooti faka'ofisiale 'o kinautolu 'a ia 'oku kau ai honau hingoá, matakali mo e ngaahi fetu'utaki fakafāmili. 'Oku 'ikai totolu ke to'o 'eni 'e ha taha meiate kinautolu, ka 'o kapau 'e hoko 'eni, kuo pau ke tokoni'i 'e he ngaahi pule'angá 'a e fanau ke vave 'enau foki mai.

'Oku 'ikai totolu ke fakamavahe'i 'a e fānaú mei he'enua mātu'a tuku kehe kapau 'oku 'ikai tokanga'i lelei kinautolu – hangē ko 'ení, kapau 'oku mamahi pe 'ikai tokanga'i 'e ha mātu'a ha fānaú. 'Oku totolu ke fetu'utaki 'a e fānaú 'oku 'ikai nofo fakataha 'enau mātu'a mo e ongomātu'a kae 'oua kuo hoko 'eni ko ha maumau ki he leka.

Kapau 'oku nofo ha fānaú 'i ha fonua kehe mei he'enua mātu'a, 'oku totolu ke 'orange ha faingamalie 'e he ngaahi pule'angá ke folau 'a e fānaú mo e mātu'a kae lava ke nau fetu'utaki mo fakataha.

Kuo pau ke ta'ofi 'e he ngaahi pule'angá 'a hono 'ave 'o e fānaú mei he fonuá 'i he taimi 'oku fepaki ai 'eni mo e lao– hangē ko 'ení, 'i hono kakai tangata 'e ha taha pe puke muli 'e ha mātu'a 'i he taimi 'oku 'ikai loto ki ai 'a e mātu'a 'e tahá.

'Oku ma'u 'e he fānaú 'a e totolu ke foaki tau'atāina 'enau ngaahi fakakaukau 'i he ngaahi me'a 'okú ne uesia kinautolu. 'Oku totolu ke fakafanongo mo tokanga fakamātoato 'a e kakai lalahí ki he fānaú.

'Oku ma'u 'e he fānaú 'a e totolu ke vahevahé tau'atāina mo e ni'ihi kehé 'a e me'a 'oku nau akó, fakakaukau mo ongo'i, 'i he talanoa, tā fakatāt, tohi pe 'i ha toe founa kehe tuku kehe kapau te ne fakalavea'i e kakai kehé.

'E lava ke fili 'e he fānaú 'enau ngaahi fakakaukau, fakakaukau mo e tui fakalotú, ka 'oku 'ikai totolu ke ta'ofi ai 'e he me'a ni 'a e kakai kehé mei he'enua fiefia 'i he'enua ngaahi totonú. 'E lava ke tataki 'e he mātu'a 'a e fānaú koe'uhí 'i he'enua fu'u lahí, te nau ako ke faka'aonga'i totolu 'eni.

'E lava ke kau pe fokotu'u 'e he fanau ha ngaahi kulupu pe organisations, pea te nau lava 'o fe'iloaki mo e ni'ihi kehe, kehe pe ke 'oua na'a uesia 'e he me'a ni 'a e kakai kehe.

'Oku ma'u 'e he tamasi'i kotoa pe 'a e totolu ki he totolu fakafo'ituitui. Kuo pau ke malu'i 'e he fono 'a e totolu fakafo'ituitui 'a e fanau, famili, 'api, fetu'utaki mo e ongoongo (pe hingoa lelei) mei ha fa'ahinga 'ohofi pe.

'Oku ma'u 'e he fānaú 'a e totolu ke ma'u ha fakamatala mei he 'Initanetí, letioó, televīsoné, nusipepá, ngaahi tohí mo e ngaahi ma'u'anga tokoni kehé. 'Oku totolu ke fakapapau'i 'e he kakai lalahí 'oku 'ikai fakatu'utāmaki 'a e fakamatala 'oku nau ma'u. 'Oku totolu ke poupou'i 'e he ngaahi pule'angá 'a e mītiá ke nau vahevahé 'a e fakamatala mei ha ngaahi ma'u'anga tokoni kehekehe, 'i ha ngaahi lea fakafonua 'e lava ke mahino ki he fānaú kotoa.

Ko e mātu'a 'a e tefito'i kakai 'oku nau fatongia 'aki hono 'ohake 'o ha fānaú. 'I he taimi 'oku 'ikai ke 'i ai ai ha mātu'a 'a e fānaú, 'e ma'u 'e ha taha lahi 'a e fatongia ni pea ui kinua ko ha "tauhi". 'Oku totolu ke fakakaukau'i ma'u pē 'e he mātu'a mo e kau tauhí 'a e me'a 'oku lelei taha ki he tamasi'i ko i 'Oku totolu ke tokoni'i kinautolu 'e he ngaahi pule'angá. 'I he feitu'u 'oku fakatou ma'u ai 'e ha fānaú 'a e ongomātu'a, 'oku totolu ke na fakatou fatongia 'aki hono 'ohake 'o e tamasi'i.

Kuo pau ke malu'i 'e he ngaahi pule'angá 'a e fanau mei he feta'aki, ngaohikovia mo hono ta'etokanga'i 'e ha taha pe 'oku ne tokanga'i kinautolu.

'Oku ma'u 'e he fānaú kotoa pē 'oku 'ikai lava ke tokanga'i 'e honau fāmili 'a e totolu ke tokanga'i fakalelei ia 'e he kakai 'oku nau faka'apa'apa'i e tui fakalotu 'a e tamasi'i, anga fakafonua, leá mo e ngaahi tafa'aki kehe 'o 'enau mo'ui.

Ko e taimi 'oku ohi ai 'a e fānaú, ko e me'a mahu'inga tahá ke fai 'a e me'a 'oku lelei taha ma'anautolu. Kapau he 'ikai lava ke tokanga'i lelei ha fānaú 'i honau fonuá – hangē ko 'ení 'aki ha'anau nofo mo ha fāmili kehe – pea 'e lava ke ohi kinautolu 'i ha fonua kehe.

22
Ko e fanau ko ia 'oku nau hiki
mei honau fonua tupu'anga ki
ha fonua kehe ko ha kau kumi
hufanga (koe'uhu he na'e 'ikai
malu ke nau nofo ai) 'oku totonu
ke nau ma'u ha tokoni mo ha
malu'i pea ma'u 'a e ngaahi totonu tatau mo e
fanau 'oku fa'ele'i 'i he fonua ko ia.

23
FĀNAU OKU FAINGA TA'A FAKEASINO
'Oku totonu ke fiefia 'a e fānau
kotoa pē 'oku faingata'a'ia
fakaesinō 'i he mo'ui lelei taha
'i he sosaietí. 'Oku totonu ke
to'o 'e he ngaahi pule'angá 'a e
ngaahi faingata'a kotoa pē ma'a e
fānau 'oku faingata'a'ia fakaesinō kae lava ke nau
tau'atāina mo kau mālohi 'i he koló.

24
MO'UI LELEI VAI ME'AKAI 'ĀTAKAI
'Oku ma'u 'e he fānau 'a e totonu ki
he mo'ui lelei taha 'e lavá, vai ma'a
ke inu, me'akai fakatupu mo'ui lelei
pea mo ha 'ātakai 'oku ma'a mo
malu ke nofo ai. 'Oku totonu ke
ma'u 'e he kakai lalahi mo e fānau
kotoa pē ha fakamatala fekau'aki mo e founa
ke nau malu mo mo'ui lelei ai.

25
TOE VAKA'I E
FEITU'U 'OKU 'IAI E
FĀNAU
Ko e fanau kotoa pe kuo tuku 'i ha feitu'u
mama'o mei 'api ke nau tokanga'i, malu'i
pe mo'ui lelei – 'oku totonu ke vakai'i ma'u
pe honau tukunga ke vakai'i pe 'oku lelei 'a
e me'a kotoa pea kapau 'oku kei hoko pe
'eni ko e feitu'u lelei taha ke 'i ai e tamasi'i.

26
TOKONI FAKASO-
SIALE MO FAKA'E-
KONOMIKA
'Oku totonu ke 'omi 'e
he ngaahi pule'angá
ha pa'anga pe ha
tokoni kehe ke
tokoni'i 'a e fānau
mei he ngaahi famili
masivá.

27
ME'AKAI VALA, KO
HA 'API MALU
'Oku ma'u 'e he fānau 'a e totonu ki
he me'akai, valá mo ha feitu'u malu
ke nau nofo ai koe'uhu ke nau lava 'o
fakatupulaki 'i he founa lelei taha
'e lavá. 'Oku totonu ke tokoni 'a e
pule'angá ki he ngaahi famili mo e
fanau 'oku 'ikai ke nau lava 'o totongi 'eni.

28
'Oku ma'u 'e he fānau kotoa pē 'a e totonu ki he akó. 'Oku totonu
ke ta'e totongi 'a e ako lautohi. 'Oku totonu ke 'atā 'a e ako
mā'olunga mo mā'olunga angé ki he fānau kotoa pē. 'Oku totonu
ke poupopu'i 'a e fānau ke nau ð ki he akó ki he tu'unga mā'olunga
taha 'e lavá. 'Oku totonu ke faka'apa'apa'i 'e he
fakatonutonu 'i he ngaahi 'apiakó 'a e totonu 'a e fānau pea 'oua
na'a teitei faka'aonga'i.

29
NGAAHI TAUMUA
'O E AKO
'Oku totonu ke tokoni 'a e ako 'a e fānau ke nau fakatupulaki
kakato ai honau 'ulungāangá, ngaahi talēntí mo e ngaahi
me'a 'oku nau malavá. 'Oku totonu ke ne ako'i kinautolu ke
mahino 'enau totonu 'anautolú, pea ke nau faka'apa'apa'i 'a
e totonu, anga fakafonua mo e ngaahi faikehekehe 'o e kakai
kehé. 'Oku totonu ke ne tokoni'i kinautolu ke nau mo'ui melino
mo malu'i 'a e 'ātakai.

30
ANGA FAKAFONUA
TOKOSU'LEA
FAKAFONUA MO E TUI
FAKALOTU
'Oku ma'u 'e he fanau 'a e totonu ke
faka'aonga'i 'enau lea fakafonua,
anga fakafonua mo e tui fakalotu
neongo 'oku 'ikai vahevahé 'eni 'e
ha kakai tokolahí 'i he fonua 'oku
nau nofo ai.

31
MALOLO, VAINGA,
ANGA FAKAFONUA,
'ĀATI
'Oku ma'u 'e he
tamasi'i kotoa pē 'a
e totonu ke mālōlō,
mālōlō, va'inga mo
kau 'i he ngaahi
'ekitivití fakafonua mo
mohu founa.

32
MALU'I MEI HE NGOAUE
FAKATU'UTAMAKI
'Oku ma'u 'e he fānau 'a e totonu ke malu'i
kinautolu mei hono fai 'o e ngāue 'oku
fakatu'utāmaki pe kovi ki he'enau akó,
mo'ui lelef pe fakalakalaká. Kapau 'oku
ngāue 'a e fānau, 'oku nau ma'u 'a e totonu
ke nau malu mo totongi totonu.

33
MALU'I MEI HE FAITO'U
KONATAPU
Kuo pau ke malu'i 'e
he ngaahi pule'angá
'a e fānau mei hono
'ave, ngaohi, to'oto'o
pe fakatau atu 'o e
ngaahi faito'o kona
tapú.

34
MALU'I MEI HE PAUSI
FAKALIELIA
'Oku totonu ke malu'i 'e he pule'angá 'a e fanau
mei he ngaohikovia fakasekisuale (faka'aonga'i
lelei) mo e ngaohikovia fakasekisuale, kau ai hono
fakamalohipu'i 'e he kakai 'a e fanau ke nau ma'u ha
pa'anga, pe fa'u ha ngaahi fakatata fakasekisuale
pe filimi 'o kinautolu.

35
FAKA'EHI'EHI MEI HE
FAKATAU MO E KAIHAWA
'a E FANAU
Kuo pau ke fakapapau'i 'e he
ngaahi pule'angá 'oku 'ikai
kakai tangata pe fakatau atu
e fanau, pe 'ave ki ha ngaahi
fonua pe ngaahi feitu'u kehe
ke exploited (faka'aonga'i
lelei).

36
MALU'I MEI HE
NGAOHIKOVIA
'Oku ma'u 'e he fanau 'a e totonu ke malu'i
kinautolu mei he ngaahi fa'ahinga ngaohikovia
kehe kotoa pe (faka'aonga'i lelei), 'o tatau ai
pe kapau 'oku 'ikai fakamatala'i pau 'eni 'i he
fakataha ko 'eni.

37
FĀNAU 'I HE
PILISONE
Ko e fanau ko ia 'oku tukuaki'i ki hono maumau'i 'o e fono 'oku 'ikai totonu
ke tamate'i, fakamamahi'i, ngaohi fakamamahi'i, tuku popula 'o ta'engata,
pe tuku popula mo e kakai lalahi. 'Oku totonu ke hoko ma'u pe 'a e fale
fakapopula ko e fili faka'osi pea ko e taimi nounou taha pe ia 'e lava. 'Oku
tononu ke ma'u 'e he fanau 'i he fale fakapopula ha tokoni fakalao pea lava ke
nau fetu'utaki mo honau famili.

38
MALU'I HE TAU
'Oku ma'u 'e he fānau
'a e totonu ke malu'i
kinautolu lolotonga e
taú. He 'ikai lava ke
kau ha tamasi'i si'i hifo
he ta'u 15 ki he kau tau
pe kau 'i he tau.

39
FAKAKEAKE MO
HONO TOE ATU
'O E FAKATAPU
'Oku ma'u 'e he fanau 'a e
tononu ke ma'u ha tokoni
kapau kuo nau lavea, li'ekina,
ngaohi kovia pe uesia 'e he
tau, koe'uhu ke nau lava 'o
fakafoki 'enau mo'ui lelei mo
honau ngeia.

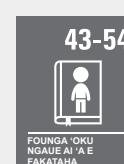
40
KO E FĀNAU 'OKU
NAU MAUMAU'I
'A E LAO
filii faka'osi ia.
'Oku tukuaki'i 'e he fanau 'a hono maumau'i 'o
e fono 'oku nau ma'u 'a e totonu ki he tokoni
fakalao mo e faito'o totonu. 'Oku totonu ke lahi e
ngaahi founa ke tokoni'i 'aki e fānau ko 'ení ke
nau hoko ko ha mēmipa lelei 'o honau tukui koló.
'Oku totonu ke hoko pe 'a e fale fakapopula ko e

41
OKU FAKA'AONGA'I
'A E FONO LELEI TAH
MA'A E FANAU
Kapau 'oku malu'i lelei
ange 'e he ngaahi lao 'o ha
fonua 'a e totonu 'a e fanau
'i he Fakataha ko 'eni, ta
'oku totonu ke faka'aonga'i
'a e ngaahi lao ko ia.

42
KUO PAU KE 'ILO'I E
HE TOKOTAHĀ KOTOA
PE 'E NGAAHI
TOTONU 'A E FANAU
'Oku totonu ke fakahā mālohi
'e he ngaahi pule'angá ki he
fānau mo e kakai lalahi 'a
e fakataha ko 'ení koe'uhu
ke 'ilo 'e he taha kotoa 'a e
ngaahi totonu 'a e fānau.

43-54
FOUNA 'OKU
NGAAHI AI 'A E
FAKATAHA
'Oku fakamatala'i 'e he ngaahi fakamatala
ko 'ení 'a e founa 'oku ngaahe ai 'a e ngaahi
pule'angá fakatahataha, ngaahi pule'angá
fakatahataha-kau ai 'a e komiti 'i he ngaahi
tononu 'a e fanau mo e organisations kehe ke
fakapapau'i 'oku fiefia 'a e fanau kotoa pe 'i
he'enau ngaahi totonu kotoa pe.